

1. Ábyrgð

Skrifstofa sveitarfélaga og byggðamála.

2. Markmið

Að tryggja að fram fari mat á því hvort rétt sé að hefja frumkvæðismál skv. 112. gr. sveitarstjórnarlaga þar sem það á við. Þau frumkvæðismál sem fari af stað fái rétta meðferð.

3. Lýsing á verkefninu

Ráðherra hefur eftirlit með því að sveitarfélög gegni skyldum sínum samkvæmt lögum og öðrum löglegum fyrirmælum innan þess ramma sem markaður er í ákvæðum XI. kafla sveitarstjórnarlaga nr. 138/2011. Eftirlitið tekur einnig til byggðasamlaga sem og til annarra að því leyti sem þeim hefur verið falið að sinna stjórnslu á vegum sveitarfélags samkvæmt heimild í lögum. Eftirlit ráðuneytisins tekur hins vegar ekki til ákvarðana sveitarfélaga í starfsmannamálum, gerðar kjarasamninga eða stjórnslu sem fram fer á vegum sveitarfélaganna og öðrum stjórnvöldum á vegum ríkisins er með beinum hætti falið eftirlit með.

Samkvæmt 112. gr. sveitarstjórnarlaga ákveður ráðuneytið sjálft hvort tilefni er til að taka til formlegrar umfjöllunar stjórnslu sveitarfélags sem lýtur eftirliti þess, óháð því hvort um kæranalega ákvörðun sé að ræða skv. 111. gr. laganna. Þetta frumkvæðiseftirlit ráðuneytisins er mikilvægur þáttur í eftirliti þess með stjórnslu sveitarfélaganna og einnig mikilvægt réttarræði þegar ekki eru til staðar efnisleg skilyrði þess að taka mál til kærumeðferðar á grundvelli 111. gr. Þá getur meðferð frumkvæðismála einnig gegnt því hlutverki að greiða almennt úr réttaróvissu og veita leiðbeiningu um framkvæmd laga.

Í ljósi framangreinds er lögð áhersla á að frumkvæðiseftirlit ráðuneytisins sé virkt og að stjórnslu sveitarfélaga sé tekin til umfjöllunar á grundvelli þess hvenær sem tilefni er til.

4. Verkerill

Upphaf frumkvæðismáls getur verið með eftirfarandi hætti:

- A. *Kvörtun til ráðuneytisins.*
- B. *Kæra til ráðuneytisins skv. 111. gr. sveitarstjórnarlaga sem talin er gefa tilefni til frumkvæðisathugunar.*
- C. *Eigið frumkvæði ráðuneytisins.*

A) *Kvörtun til ráðuneytisins.*

Berist ráðuneytinu kvörtun vegna ákvörðunar, athafnar eða athafnaleysis sveitarfélags skal fyrst fara fram mat á því hvort málið falli innan stjórnslueftirlits ráðuneytisins eins og það er skilgreint í 109. gr. sveitarstjórnarlaga og fullnægi að öðru leyti lagaskilyrðum til að hljóta nánari meðferð. Reynist svo ekki vera skal kvartanda tilkynnt um þá niðurstöðu, málið eftir atvikum framsent réttu stjórnvaldi, og er þá málinu lokið af hálfu ráðuneytisins. Þess skal gætt að í tilkynningu ráðuneytisins komi fram á hvaða forsendum ráðuneytið hafi komist að þessari niðurstöðu.

Séu lagaskilyrði til að taka málið til skoðunar skal metið hvort það gefi efnislega tilefni til að taka stjórnslu viðkomandi sveitarfélags til formlegrar umfjöllunar á grundvelli ákvæða 112. gr. sveitarstjórnarlaga. Við það mat skal fyrst og fremst horft til eftirfarandi þátta:

- i. Eru vísbendingar um að stjórnslu sveitarfélagsins hafi í málinu stangast á við lög eða önnur lögleg fyrirmæli?
- ii. Hversu miklir eru þeir hagsmunir sem málið varðar, hvort sem er hagsmunir kvartanda eða almennir hagsmunir íbúa sveitarfélagsins?
- iii. Hversu langt er um liðið frá því að atvik málsins áttu sér stað?

- iv. Er kvartandi kjörinn fulltrúi í sveitarstjórn viðkomandi sveitarfélags?
- v. Hversu mikil er réttaróvissa á því sviði sem málið varðar, er þörf á leiðbeiningu ráðuneytisins?

Sé það niðurstaða ráðuneytisins að málið gefi ekki tilefni til formlegrar umfjöllunar um stjórnýslu sveitarfélagsins skal kvartanda tilkynnt um þá niðurstöðu og er þá málinu lokið af hálfu ráðuneytisins. Þess skal gætt að í tilkynningu ráðuneytisins komi fram á hvaða forsendum ráðuneytið hafi komist að þessari niðurstöðu.

Ef talið er að málið gefi tilefni til formlegrar umfjöllunar um stjórnýslu sveitarfélagsins er hafin frumkvæðisathugun á málinu á grundvelli ákvæða XI. kafla sveitarstjórnarlaga og almennra reglna stjórnýsluréttarins. Skal kvartanda tilkynnt um þá niðurstöðu. Fer það eftir atvikum máls hvort kvartandi telst aðili þess, þ.e. hafi stöðu aðila með þeim réttaráhrifum sem því fylgja.

Formlegri umfjöllun ráðuneytisins getur lokið með einhverjum þeim hætti sem tilgreindur er í 2. mgr. 112. gr. sveitarstjórnarlaga, s.s. útgáfu leiðbeininga, álits eða fyrirmæla. Þessar niðurstöður ráðuneytisins skulu rökstuddar eftir því sem tilefni er til, sbr. 3. mgr. 112. gr. sveitarstjórnarlaga. Ráðuneytið getur einnig látið mál niður falla komi í ljós við meðferð þess að ekki sé tilefni til frekari aðgerða, s.s. að fenginni skýringu eða leiðréttingu viðkomandi sveitarfélags. Sé mál látið niður falla skal þess gætt að í tilkynningu ráðuneytisins komi fram á hvaða forsendum ráðuneytið hafi komist að þeirri niðurstöðu.

B) Kæra til ráðuneytisins skv. 111. gr. sveitarstjórnarlaga sem talin er gefa tilefni til frumkvæðisathugunar.

Berist kæra til ráðuneytisins á grundvelli 111. gr. sveitarstjórnarlaga getur hún orðið tilefni frumkvæðisathugunar ráðuneytisins skv. 112. gr. laganna með tvennum hætti.

- i. Ef ráðuneytið telur efnislegan úrskurð í tilteknu máli gefa tilefni til víðtækari athugunar á framkvæmd mála hjá viðkomandi sveitarfélagi eða öðrum sveitarfélögum.
- ii. Ef ráðuneytið telur kærana gefa tilefni til slíkrar skoðunar jafnvel þó hún uppfylli ekki skilyrði þess að hljóta efnismeðferð á grundvelli 111. gr. (kæru er vísað frá).

C) Eigið frumkvæði ráðuneytisins.

Ráðuneytið getur tekið mál til skoðunar á grundvelli 112. gr. að eigin frumkvæði án þess að fyrir liggi kæra/kvörtun/ábending, sbr. liði a og b hér að framan. Er þá um sama feril að ræða og í A-lið að því undanskildu að yfirleitt er ekki um annan málsaðila að ræða en viðkomandi sveitarfélag.

5. Birting niðurstaðna

Niðurstöður ráðuneytisins í frumkvæðismálum sem lýkur með einhverjum þeim hætti sem tilgreindir eru í 2. mgr. 112. gr. sveitarstjórnarlaga skulu að öllu jöfnu birtar á vefnum urskurdir.is. Við mat á því skal horfa til þeirra þátta sem tilgreindir eru í grein 4-A hér að framan. Stefnt skal að því að birtar séu niðurstöður í a.m.k. þremur slíkum málum á hverju ári.

Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu, 30. október 2017.